

Jongens en meisjes apart of samen les?

Vanaf de invoering van de Basisvorming in de onderbouw van het voortgezet onderwijs (BAVO) is het gebruikelijk dat jongens en meisjes in klassenverband deelnemen aan de les lichamelijke opvoeding (LO)¹ op school. Tegenwoordig worden er geregeld vraagtekens geplaatst bij deze vanzelfsprekendheid van de laatste 25 jaar. Welke argumenten speelden er toen en welke argumenten gelden nu als het gaat om onderwijs in bewegen en sport samen of apart?

TEKST HILDE BAX FOTO'S HANS DIJKHOFF

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw kregen de kinderen van de lagere school, voorloper van de basisschool, vaak met de hele klas les in LO. In het voortgezet onderwijs daarentegen waren de lessen LO voor jongens en meisjes gescheiden. De meisjes van twee klassen kregen les van een vrouwelijke docent en de jongens van twee klassen van een mannelijke leraar. Aan het einde van de jaren zeventig begon dit te veranderen. Soms vanuit ideologische achter-

naden op een rij te zetten (Loopstra, 1977). Als tegenargumenten worden genoemd dat de interesses van jongens en meisjes verschillen en dat jongens en meisjes anders omgaan met hun bewegingsomgeving. Onderwijskundige argumenten, zoals jongens en meisjes gaan vanzelfsprekend met elkaar om in onze moderne samenleving en het samen kunnen bewegen en spelen is voor sportieve recreatie van belang, pleiten voor lessen LO in klassenverband. Aangenomen wordt dat scholen en vaksecties, samen met andere betrokkenen, in staat zijn om op een verantwoorde wijze tot beslissingen te komen. Daarbij mogen rooster-technische zaken geen leidende rol spelen.

“Aan de lessen in de lichamelijke oefening dient uitsluitend door leerlingen van hetzelfde geslacht te worden deelgenomen”

gronden, maar vaak ook omwille van het rooster. Naar aanleiding van een vraag tijdens de Voorjaarsvergadering 1977 van de Koninklijke Nederlandse (tegenwoordig de KVLO) schrijft de toenmalige secretaris Loopstra het volgende: “Te veel wordt, zo is gebleken, op scholen tot co-instructie besloten, uitsluitend op grond van rooster-technische overwegingen. In het ‘Leerplan rijksscholen’ voor vwo/havo/mavo van november 1975 staat dat co-instructie niet toegestaan is. “Aan de lessen in de lichamelijke oefening dient uitsluitend door leerlingen van hetzelfde geslacht te worden deelgenomen” (blz 107)” (1977, p. 436).

Argumenten voor- en tegen lessen in klassenverband

Vanuit het hoofdbestuur wordt vervolgens een aanzet gegeven voor de discussie over samen of gescheiden les door enkele voor- en

Ontwikkelingen in de jaren tachtig

In de loop van de jaren tachtig blijft de discussie over lesgeven aan jongens en meisjes samen of apart in ons vakgebied. Dat kwam onder andere omdat het lesgeven aan jongens en meisjes samen soms wel, maar ook geregeld niet gebeurde vanuit onderwijskundige motieven. In deze tijd werd er onderscheid gemaakt tussen co-instructie, functionele co-educatie en intentionele co-educatie (Crum, 1981). Men sprak van co-instructie als jongens en meisjes samen les kregen zonder educatieve bedoelingen. Hiervan is sprake als jongens en meisjes samen les krijgen omdat dit in verband met allerlei randvoorwaarden, meestal personeel en rooster, beter uitkomt. Er werd gesproken van co-educatie als men voor les in klassenverband koos vanuit pedagogische doelstellingen. Men vond het belangrijk dat jeugdigen leerden omgaan met verschillen en leerden om rekening met elkaar te houden. Vervolgens werd daarbinnen onderscheid gemaakt tussen

¹ In de BAVO wordt het vak als ‘lichamelijke opvoeding’ aangeduid. Met de invoering van de vernieuwde onderbouw voor het voortgezet onderwijs wordt de naam voor het leergebied ‘bewegen en sport’. De naam ‘bewegingsonderwijs’ wordt gebruikt bij een citaat of het aanhalen van een auteur.

▲ *Stoeien voor beide seksen en zelfverdediging gescheiden?*

functionele en intentionele co-educatie. Bij functionele co-educatie werd geen expliciete aandacht besteed aan het leren omgaan in bewegingssituaties met elkaar en bij de intentionele variant werd daarop wel expliciet geanticipeerd. Bij de functionele co-educatie gingen men van de veronderstelling uit dat 'jongens en meisjes samen' voldoende was om gedragsveranderingen bij kinderen te realiseren. Bij intentionele co-educatie kwamen emancipatoire onderwijsdoelen nadrukkelijk aan de orde binnen de lessen. Meestal was er sprake van co-instructie als de schoolleiding deze verplichting tegen de wil van de vaksectie oplegde en van co-educatie als de vaksectie zelf had gekozen voor les aan jongens en meisjes samen.

Invoering van de BAVO in 1993

In de plannen voor de Basisvorming onderbouw voortgezet onderwijs (BAVO) is er veel aandacht voor gelijke kansen van kinderen en zijn de kerndoelen van alle vakken voor jongens en meisjes gelijk¹. Voor ons vak geldt dat alle kinderen een brede introductie krijgen in de bewegingscultuur. Dat betreft naast de verenigingssport ook andere bewegingsactiviteiten. "Meisjes en vrouwen kunnen tegenwoordig zonder bezwaren deelnemen aan activiteiten die voorheen slechts aan mannen voorbehouden waren. Voetballen, zelfverdedigingssporten en lange afstandsnummers

¹ Het bewegingsdomein zelfverdediging vormt hierop een uitzondering. Er kan gekozen worden voor 'zelfverdediging voor meisjes' naast of in plaats van stoeien en trefspelen.

kennen steeds meer deelnemers." (Mooij, 1991, p.201). Gemengd lesgeven is een logisch vervolg vanuit het basisonderwijs, vrouwelijke leerkrachten vinden het prettig om aan jongens les te kunnen geven, de sfeer in de les wordt positief beïnvloed, meisjes leren zich ook in bewegingssituaties geëmancipeerder op te stellen ten opzichte van de jongens, hierdoor kan de achterstand wat betreft het vervullen van kaderfuncties in de sport verminderen, weliswaar zien sommige vrouwelijke docenten op tegen het lesgeven aan jongens, ze hebben het namelijk niet gehad in hun opleiding, echter de docenten die ervaring hebben met lesgeven in klassenverband willen niet meer terug (Mooij, 1991). In de Basisvorming wordt aansluiting gezocht bij maatschappelijke ontwikkelingen. 'Hoofd, hart en handen' moeten geïntegreerd aan bod komen. In alle vakken moet aandacht zijn voor kennisaspecten, vaardigheden en het inzicht om hier iets mee te kunnen in de culturele omgeving. Voor ons vak is bovenstaande vertaald in het verwerven van een meervoudige handelingsbekwaamheid (Faber, 1989). Deze bestaat uit een diverse deelnamebekwaamheden zoals beter leren bewegen, beter leren samen bewegen, bewegen leren regelen en leren over bewegen (Stegeman, 2000; Bax, 2010). In het verlengde hiervan formuleert Stegeman de algemene vakdoelstelling als "het bewegingsonderwijs is erop gericht de leerlingen bekwaam te maken voor zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur" (2000, p.159).

Onderwijs in de 21e eeuw

In het eerste decennium van deze eeuw krijgen jongens en meisjes zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs meestal samen les. Hoewel men probeert in te spelen op verschillen tussen leerlingen, lijkt dat niet in alle situaties te lukken. "Een groot deel van de leerlingen is gemotiveerd om te bewegen en te sporten. Echter meisjes, leerlingen met een laag sportief zelfbeeld en diverse leerlingen in hogere leerjaren gaan de lessen LO minder waarderen. Bovendien neemt hun

Men vond het belangrijk dat jeugdigen leerden omgaan met verschillen

motivatie voor bewegen en sporten af" (Van Ekdom & Van Mossel, 2014, p.12). Geven gescheiden lessen in bewegen en sport meer kansen voor jeugdigen dan lessen met jongens en meisjes samen? Voor het beantwoorden van deze vraag is het nodig om daarbij uitgangspunten en doelstellingen te betrekken. In beide situaties is ons streven toch dat

◀ Ringvangen: een typisch jongensonderdeel?

Contact

h.h.t.bax@hva.nl

Referenties

Bax H. (2010). *De samenleving over de kwaliteit van bewegen & sport op school*. Zeist: Jan Luiting Fonds.

Bax, H., Driel, G. van, Jansma, F. & Palen, H. van der (2010). *Beroepsprofiel leraar lichamelijke opvoeding*. Zeist: KVLO.

Brouwer, B., Aldershof, A., Bax, H., Berkel, M. van, Dokkum, G. van, Mulder, M.J. & Nienhuis, J. (2011). *Human movements and sports in 2028*. Enschede: SLO.

Crum, B. (1981). Co-educatie in de lichamelijke opvoeding, *Thomas*, 21 (8).

Ekdorf, H. van & Mossel, G. van (2014). Wat beweegt onze leerlingen? *Lichamelijke Opvoeding*, 102 (7), 8-13.

Faber, K. (1989, 2001). *Bewegingsonderwijs op maat*. Baarn: Bekadidakt, HB-uitgevers.

Loopstra, O. (1977). Co-instructie een doelstellingenprobleem, *Lichamelijke Opvoeding*, 65, 436-437.

Mooij, C. (1991). Lesgeven aan jongens en meisjes, *Lichamelijke Opvoeding*, 79 (4), 201.

Stegeman, H. (2000). *Belang van bewegingsonderwijs, over legitimatie en algemene doelstellingen van het schoolvak lichamelijke opvoeding*. Zeist: Jan Luiting Fonds.

Hilde Bax is als Hogeschoolhoofddocent verbonden aan de ALO van de HVA.

alle leerlingen hun bewegingsmogelijkheden ontplooiën en kunnen gebruiken in onze dynamische en pluriforme bewegingscultuur (Bax, 2010). Succeservaringen binnen het onderwijs maken de kans groter dat jeugdigen gaan kiezen om op een persoonlijke manier te participeren binnen de gevarieerde bewegingswereld. Het is de kunst voor de vakwereld om het onderwijs in bewegen en sport aan te laten sluiten bij de ervarings- en bewe-

Hoe zal het onderwijs er in 2028 eruit zien?

gingswereld van ieder kind. Inspelen op de mogelijkheden van, rekening houden met verschillen tussen leerlingen en hen kansen geven zich te bekwalen in diverse deelnamebekwaamheden is daarbij mijn devies. Maar wat gaat dat voor de toekomst betekenen? Hoe zal het onderwijs er in 2028 eruit zien? Waarschijnlijk heeft de technologie zich op een onvoorspelbare manier ontwikkeld en is de diversiteit verder toegenomen. De docent heeft

een verantwoordelijkheid om bij het begeleiden van leersituaties zowel in klassenverband als op individueel niveau rekening te houden met interesses van jongens en meisjes, kinderen met bewegings- en gedragsbeperkingen, culturele achtergronden, et cetera (Bax, Van Driel, Jansma, & Van der Palen, 2010). Het uitgangspunt voor onderwijs in bewegen en sport zal waarschijnlijk in 2028 nog steeds zijn: "dat jeugdigen op school, steeds vanuit een pedagogisch perspectief, (meer) bekwaam raken voor deelname aan sport en bewegings-situaties, als onderdeel van een gezonde en actieve leefstijl." (Brouwer e.a., 2011, p.39).

Conclusie

Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is er veel veranderd maar zijn er ook veel zaken hetzelfde gebleven. Een belangrijk uitgangspunt was en is 'het kind centraal' en 'aandacht voor ieder kind'. Naar analogie van de slogan voor Passend Onderwijs: 'regulier waar het kan en speciaal waar het moet', wil ik afsluiten met: 'jongens en meisjes samen waar het kan en apart waar dat moet'. ■